

Шарпінська Ірина Володимирівна

студентка

Інституту управління і права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ

***Анотація.** Досліджено теоретичні основи механізму державно-приватного партнерства у сфері повернення активів, одержаними від корупційних та інших злочинів.*

***Ключові слова:** АРМА, повернення активів, фінансування судових процесів, судове фінансування, *litigation funding*.*

З України виведено мільярди гривень, що були здобуті злочинним шляхом. І практично єдиний діючий на сьогодні інструмент їх повернення в країну - через офіційну міжнародну правову допомогу у рамках кримінального переслідування і судові спори з повернення корупційних чи інших злочинно здобутих активів.

На жаль, цей механізм є тривалим, а результат у підсумку - мінімальний. Приміром, досі, тобто вже понад 15 років, триває процес повернення до України так званих «грошей Лазаренка», а це понад 200 мільйонів доларів, з яких повернуто лише 14. І це найбільш успішний відомий український кейс.

Крім того, цей механізм є досить дорогим, а відтак обтяжливими для бюджету країни. Наприклад, у так званій «справі Аблязова» за різними оцінками процес повернення активів коштував державі близько півмільярда доларів США [3, с. 64].

У 2019 році представники АРМА розробили проект змін до Указу Президента № 581 від 25 червня 2002 року, яким затверджено Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України.

АРМА організувала погодження цього проекту урядовими органами (Мінфіном, МЕРТ, МЗС, Мінюстом) та Генеральною прокуратурою [5]. Крім того, його вже схвалив Уряд України і 13 червня спрямував його до Офісу Президента, де цей документ досі перебуває [1].

Основні запропоновані зміни, викладені у проекті, передбачають юридичну можливість залучення до розшуку майна закордоном приватних іноземних детективних агентств, а також запровадження в Україні механізму державно-приватного партнерства у сфері повернення активів злочинного походження на умовах гонорару успіху, який має назву фінансування судових процесів.

Фінансування судових процесів (англ. Litigation funding, також відоме як судове фінансування та інвестування в судові процеси) – це механізм, при якому третя сторона покриває судові витрати сторони справи для проведення судових розглядів. Таке визначення автору навели у Національному агентстві.

Позивач або відповідач отримує фінансування на покриття всіх або частини судових витрат від інвестора, у якого немає прямої зацікавленості в результаті справи. У свою чергу, якщо справа виграна, спонсор отримує узгоджений відсоток від виграної суми. Це так званий «гонорару успіху» (Success fee) [5]. Якщо справа програна, інвесторові не повертаються вкладені кошти.

Фінансування судових процесів має два основних напрямки:

- Споживче судове фінансування – клієнти (фізичні особи), які беруть участь в певному спорі у якості позивача, отримують

грошові кошти для покриття особистих витрат (проживання, медичні послуги і т.д.) у період розгляду справи.

- Комерційне судове фінансування – клієнти (юридичні особи), які беруть участь в певному спорі у якості позивача, отримують грошові кошти на поточні витрати, пов'язані з розглядом або для «монетизації» вимоги до очікуваного результату (судового рішення, мирової угоди або ін.).

Кожна справа може фінансуватися шляхом укладення стандартної угоди про утримання, тобто коли адвокат погоджується на роботу і клієнт оплачує по мірі просування справи. Існують також інші способи фінансування.

Вказаним інвестором або спонсором у фінансуванні судових процесів зазвичай є комерційні організації (здебільшого, банки, хедж-фонди, приватні інвестори) [5].

Є ціла низка чинників, які впливають на рішення інвестора взяти участь у фінансуванні, серед яких, зокрема, загальна вартість майна і відсоток, який він отримає, юрисдикція та її правові особливості, наявність оспорювання зі сторони власника майна, політичні ризики та ін.

По суті, це венчурна інвестиційна діяльність, де інвестор за участі юридичних компаній самостійно фінансує всі витрати на судові й адміністративні процеси у всіх необхідних юрисдикціях протягом необхідного часу аж до досягнення результату, тобто до повернення активів у країну походження. Сума винагороди, яку інвестор отримує у разі успішного повернення активів, зазвичай є високою, що обумовлено високим ризиком для інвестора [5].

Варто відзначити, що вкрадені гроші майже ніколи не переховують у тій же країні, у якій їх привласнили. Так само кошти рідко зберігають лише в одній юрисдикції [2]. А українські національні правові положення можуть суттєво відрізнятися від тих, які діють у країні розташування

активів, що безумовно має вплив на процес повернення активів [4, с. 368]. І нерідко злочинці можуть собі дозволити найняти кращих адвокатів та фінансистів, які допомагають їм захистити їхнє майно від повернення у країну походження. У таких умовах юрист, який представляє державу, повинен мати ґрунтовні знання законодавства і процедур у різних юрисдикціях, щоб протистояти дуже професійній команді захисників. Саме тому залучення до процесу повернення активів висококваліфікованих юристів, фінансистів, детективів, аналітиків може пришвидшити повернення до України мільярдів вкрадених і виведених коштів та іншого майна.

На сьогодні в Україні немає правового регулювання для застосування механізму litigation funding, що значно ускладнює ініціювання масштабних судових спорів в іноземних юрисдикціях з повернення корупційних коштів [3, с. 64]. Хоча у світі він набирає все більшої популярності [6]. У США, одному зі світових лідерів у цьому полі, інвестування в судові процеси до 2017 року стало галуззю, що оцінюється в \$3 млрд [5].

Крім цього, у законодавстві відсутня можливість залучення з боку АРМА або правоохоронними органами приватних компаній, які здійснюють розшук активів [3, с. 64]. Хоча ця практика теж є широко поширеною в інших юрисдикціях. Як приклад, за останні 40 років міжнародна компанія Kroll успішно провела складні міжнародні розслідування з розшуку активів, у тому числі, виявила мільярди доларів у рамках розшуку державних активів, зокрема, кошти, викрадені колишнім філіппінським диктатором Фердинандом Маркосом і його дружиною, поваленого гаїтянського диктатора Жан-Клода Дювальє, іракського президента Саддама Хусейна та ін. [3, с. 64-65].

Впровадження механізму фінансування судових процесів до національної правової системи, у тій чи іншій формі, може суттєво підвищити ефективність діяльності державних органів щодо забезпечення

представництва прав та інтересів України у закордонних юрисдикційних органах у справах, пов'язаних з поверненням в Україну активів, одержаних від корупційних та інших злочинів шляхом залучення до представництва прав та інтересів України провідних фахівців та юридичних компаній світу без надмірного витрачання коштів державного бюджету.

Література

1. АРМА розроблено механізм залучення іноземних детективів до повернення в Україну активів, здобутих злочинним шляхом / Повідомлення з офіційного сайту Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів від 12.09.2019. URL: <https://arma.gov.ua/news/typical/arma-rozrobleno-mehanizm-zaluchennya-inozemnih-detektiviv-do-povernennya-v-ukrainu-aktiviv-zdobutih-zlochinnim-shlyahom>
2. Загарія В. Преамбула: Точка повернення / Український юрист. 2017. № 5. URL: <http://jurist.ua/?article/1292>
3. Звіт про діяльність Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів за 2017 рік. URL: <https://arma.gov.ua/files/general/2018/04/27/20180427144834-93.pdf>
4. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання корупції» / В. С. Ковальський, О. І. Миколенко, Є. Л. Стрельцов, О. І. Клименко. Київ: Юрінком Інтер. 2018. 380 с.
5. Янчук А. На крок ближче до повернення мільярдів в Україну / Kyivpost, 08.09.2019, переклад у виконанні ресурсу texty.org.ua. URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/96375/V_Ukrajini_znajshly_novyj_shlah_povernenna_vyvedenyh

6. What’s Happening with Litigation Funding? / Brown T., Reuters, 22.01.2019. URL: <http://www.legalexecutiveinstitute.com/practice-innovations-january-litigation-funding/>